

Piotr Papiernik, Dominik Kacper Płaza, Joanna Wicha
DOI: 10.26485/AAL/2017/63/8

**OSADNICTWO KULTURY CERAMIKI WSTĘGOWEJ RYTEJ
 NA TERENIE POJEZIERZA KUJAWSKIEGO W ŚWIETLE WERYFIKACYJNYCH
 BADAŃ POWIERZCHNIOWYCH WYKONANYCH W RAMACH PROGRAMU
 „ŹRÓDŁA ARCHEOLOGICZNE W REJONIE
 PARKU KULTUROWEGO WIETRZYCHOWICE”**

ABSTRAKT W artykule zaprezentowano stanowiska kultury ceramiki wstępowej rytej odkryte w czasie badań powierzchniowych w ramach zadania „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”, realizowanego w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pt. „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 5, „Ochrona zabytków archeologicznych”. Program ten, rozpoczęty w 2013 r., umożliwił prowadzenie intensywnych badań powierzchniowych oraz zastosowanie na szeroką skalę archeologii lotniczej, prospekcji geofizycznych i geochemicznych, a także badań abiotycznych elementów środowiska naturalnego (por. P. Papiernik, P. Kittel, D.K. Płaza, J. Wicha 2017).

Weryfikacyjnymi badaniami powierzchniowymi objęto 4 obszary Archeologicznego Zdjęcia Polski (o nr: 52-45, 52-46, 53-45, 53-46) o łącznej powierzchni ok. 150 km² (por. ryc. 1). Ogółem, w czasie prac terenowych materiały KCWR odkryto na aż 44 stanowiskach (por. ryc. 2). Wynik ten należy uznać za dość niespodziewany efekt przeprowadzonych prac, bowiem z akcji AZP wykonanej w latach osiemdziesiątych XX wieku, z całego wskazanego terenu znane były tylko dwa stanowiska KCWR (Michałowo, st. 1 i Pasięka, st. 7 – por. J. Pyzel 2010), które były oddalone o ok. 20 km od dobrze rozpoznanego skupienia osadniczego KCWR w rejonie Brześcia Kujawskiego (R. Grygiel 2004).

Słowa kluczowe: weryfikacyjne badania powierzchniowe, kultura ceramiki wstępowej rytej, Pojezierze Kujawskie, Wietrzychowice

ABSTRACT Archaeological excavations in the region of today's Wietrzychowice Culture Park were begun in the 1930s by professor Konrad Jażdżewski himself and were carried on under his supervision in the 1950s. Field works were resumed by the Museum of Archaeology and Ethnography in Łódź and the Konrad Jażdżewski Foundation of Archaeological Research in 2009. They aim at conducting interdisciplinary research, which would provide a complete picture of the settlement of the Funnel Beaker culture in the vicinity of megalithic cemeteries at Wietrzychowice and Gaj. A very important element of the programme is non-invasive work done as the project “Archaeological Sources in the region of Wietrzychowice Culture Park”, completed as part of the programme of the Minister of Culture and Cultural Heritage, called “Cultural Heritage”, priority 5, “Protection of Archaeological Artefacts”.

Field works have yielded artefacts dating back to the period between the late Palaeolithic and the Middle Ages. One of the most important results of the field surveys has been the discovery of a new group of sites of the Linear Pottery culture. Artefacts of that type were unearthed on 44 sites. It is an unexpected result, as the programme of Archaeological Picture of Poland carried out in the 1980s revealed only two such sites on the territory in question, situated 20km away from a well-recognised settlement cluster of the Linear Pottery culture in the region of Brześć Kujawski.

The analysis of the pottery unearthed on separate sites clearly indicates the cultural provenience of particular assemblages. In the case of table ware (delicate work) these are fragments of thin-walled, or more rarely medium-walled forms, made of processed clay (without silt), almost completely void of thinning admixture. In the case of kitchen ware (coarse work), we can observe vegetation admixture with sand and grog (chamotte) admixture. Delicate vessel pottery is mainly decorated with engraved lines in various patterns, frequently accompanied by note motifs. Decoration on kitchen ware is limited to finger and fingernail imprints and knobs placed in different parts of the vessels.

Keywords: verification field surveys, Linear Pottery culture, Kuyavian Lakeland, Wietrzychowice

Ryc. 1. Obszar weryfikacyjnych badań powierzchniowych wykonanych w ramach programu „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”

Wprowadzenie

Badania archeologiczne w rejonie obecnego Parku Kulturowego Wietrzychowice mają bardzo długą tradycję. Rozpoczął je prof. Konrad Jażdżewski w latach 30-tych XX w. (K. Jażdżewski 1935; 1936a; 1936b; 1936c; 1936d; 1936e; 1936f; 1936g), a następnie pod jego kierunkiem prace kontynuowano w latach 50-tych (por. W. Chmielewski 1952) i latach 60-tych ubiegłego wieku (I. Jadczykowa 1970, 1971). Prace terenowe po raz kolejny zostały wznowione przez Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi i Fundację Badań Archeologicznych Imienia Profesora Konrada Jażdżewskiego w 2009 r. Ich głównym celem jest przeprowadzenie badań interdyscyplinarnych, których efektem będzie uzyskanie pełnego obrazu osadnictwa kultury pucharów lejkowatych (dalej KPL) w otoczeniu cmentarzysk megalitycznych w Wietrzychowicach i Gaju. Na program ten składają się prace zmierzające do rozpoznania wykopaliskowego stanowisk kultury pucharów lejkowatych (osad i cmentarzysk) i weryfikacja danych archiwalnych dotyczących dotąd niezbadanych grobowców kujawskich. Ponadto zaplanowano badania powierzchniowe w szeroko pojmowanym

rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice oraz kompleksowe badania środowiska naturalnego. Ważnym elementem programu są różnego rodzaju prace o charakterze nieinwazyjnym, wykonywane w ramach zadania „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice”, realizowanego w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pt. „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 5, „Ochrona zabytków archeologicznych”. Program ten, rozpoczęty w 2013 r., umożliwił prowadzenie intensywnych badań powierzchniowych oraz zastosowanie na szeroką skalę archeologii lotniczej, a także prospekcji geofizycznych i geochemicznych oraz badań abiotycznych elementów środowiska naturalnego (por. P. Papiernik 2016a; P. Papiernik, P. Kittel; D. K. Płaza, J. Wicha 2017).

Weryfikacyjne badania powierzchniowe

Archeologiczne badania powierzchniowe rozpoczęto w 2009 r. penetracjami w tzw. otulinie Parku Kulturowego Wietrzychowice, które następnie rozszerzono na obszar przylegający do jeziora Karaśnia. Przez dwa sezony wiosennych

poszukiwań zlokalizowano niemal 40 wcześniej nieznanymi stanowisk. Taki przyrost źródeł zachęcił do rozszerzenia badań i rozpoznania sieci osadniczej na szerszym obszarze Pojezierza Kujawskiego. Ostatecznie weryfikacyjnymi badaniami powierzchniowymi objęto 4 obszary Archeologicznego Zdjęcia Polski (o nr: 52-45, 52-46, 53-45, 53-46) o łącznej powierzchni ok. 150 km² (por. ryc. 1). Tak określony teren, w całym programie badawczym traktowany jest jako obszar próbny dla całego Pojezierza Kujawskiego, jak dotychczas słabo rozpoznanego archeologicznie.

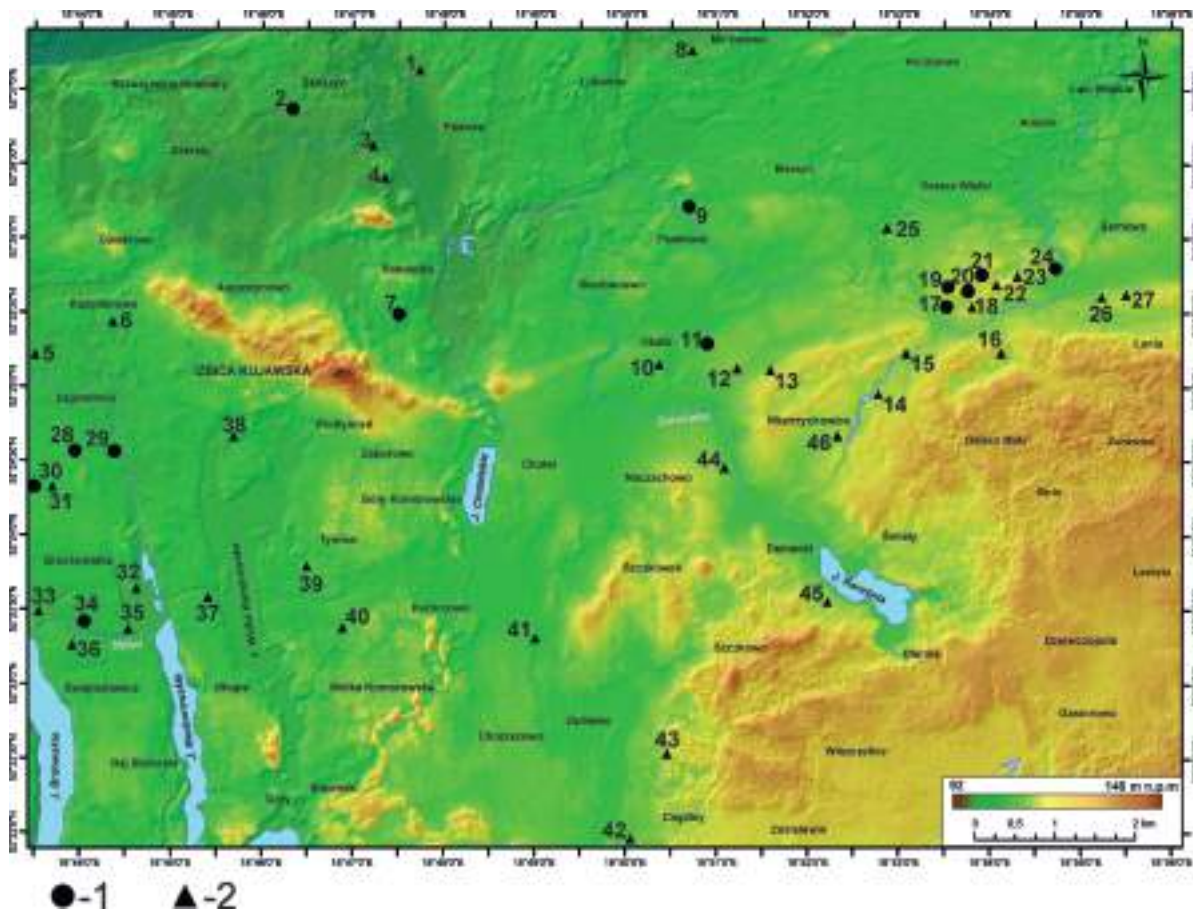
Ogółem, w czasie prac terenowych materiały zabytkowe o chronologii od późnego paleolitu do okresu średniowiecza zarejestrowano na ponad 1 tys. stanowisk archeologicznych (w tym 750 nowoodkrytych). Dla powyższych wyników kluczowe znaczenie miało założenie, o konieczności dwukrotnej penetracji każdego obszaru oraz zasady wyboru optymalnych terminów dla prac terenowych. Na podstawie własnych, wieloletnich doświadczeń przyjęto, że prospekcje będą wykonywane na przełomie zimy i wiosny, czyli tuż po ustąpieniu pokrywy śnieżnej, a jeszcze przed podjęciem przez rolników wiosennych prac polowych. Tylko w tym okresie panują właściwe warunki obserwacji, tzn. większość gruntów jest pozbawiona roślinności (lub jest ona bardzo niska), a górna warstwa gleby jest dobrze „przeplukana” przez deszcze i wody pośniegowe, co szczególnie ważne jest na obszarach cięższych gleb, wykształconych na podłożu gliniastym. W praktyce okazało się, że okres ten w poszczególnych latach nie przekraczał dwóch tygodni i mieścił się w przedziale czasu od końca lutego do końca marca. Tylko w 2013 roku, w wyniku obfitych opadów śniegu występujących jeszcze na przełomie marca i kwietnia prace terenowe wykonano w początkach kwietnia. Dwukrotne przejście każdego badanego obszaru jest niezbędne dla wyeliminowania różnego typu przejściowych utrudnień związanych np. ze zmiennością upraw, co szczególnie dotyczy rzepaku, który wiosną jest na tyle gęsty, że zasłania powierzchnię ziemi, uniemożliwiając wręcz obserwację.

W czasie prac terenowych odkrywane źródła ruchome były inwentaryzowane na mapach topograficznych w skali 1:10 000. Dodatkowo, dla lepszej orientacji w aktualnej sytuacji terenowej, posługiwano się aktualną ortofotomapą oraz lokalizatorami turystycznymi GPS. Stanowiska archeologiczne wyznaczano na bieżąco, w trakcie prowadzenia badań powierzchniowych. W określeniu granic poszczególnych stanowisk pomocna było rejestracja rozkładu przestrzennego zabytków oraz ich ocena chronologiczna, a także analiza ukształtowania terenu. Całość dokumentacji

badania wykonano zgodnie z zasadami zawartymi w opracowaniu „Archeologiczne Zdjęcie Polski. Instrukcja sporządzania dokumentacji badań powierzchniowych oraz wypełniania Karty Ewidencji Zabytku Archeologicznego” Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Wskazany obszar w zdecydowanej większości był dostępny do obserwacji powierzchniowej. W terenie dominowały grunty orne podlegające systematycznym uprawom, głównie zbóż i roślin okopowych. Do rejonów o utrudnionej obserwacji należy zaliczyć przede wszystkim lasy, które stanowiły ok. 7% powierzchni badanego obszaru (por. ryc. 1). Wszystkie tereny zalesione zostały sprawdzone, szczególnie pod kątem występowania zrębów i upraw leśnych, w obrębie których zinwentaryzowano w sumie 12 stanowisk archeologicznych. Drugim elementem utrudniającym obserwacje archeologiczne jest zabudowa, którą, poza obszarem Izbicy Kujawskiej, można określić jako mało zwartą. Tym niemniej, w przypadku kilku rejonów położonych w większych wsiach o ściślejszej zabudowie (np. Błenna, Lubomin) oraz przy obecności dodatkowych elementów (np. zespoły podworskie, szkoły, niewielkie zakłady przemysłowe), można wskazać obszary o niewielkich powierzchniach, gdzie obserwacja archeologiczna była wyraźnie utrudniona lub niemożliwa (por. ryc. 1). W sumie, należy uznać, że powyższe ograniczenia nie powinny mieć istotnego znaczenia dla uzyskanych wyników badań powierzchniowych.

Badany obszar położony jest na młodoglacjalnym Pojezierzu Kujawskim (wg J. Kondrackiego 1994; 2002), którego budowa geologiczna i ukształtowanie terenu w znacznej mierze uformowane zostały podczas zlodowacenia Wisły. Przez obszar badań przebiegają zasadniczo południkowo zorientowane wały Izbicy Kujawskiej i Pagórki Chodeckie zinterpretowane przez M. Roman (2003, 2010), jako moreny przekroczone, wyznaczające jednocześnie granicę wododziału I rzędu między dorzeczem Wisły i Odry. Grzbietowa partia pagórków w Izbicy Kujawskiej osiąga 146,5 m n.p.m. i jest to najwyższy położony punkt w obrębie terenu badań. Najniższy położony punkt o wysokości 91,9 m n.p.m. znajduje się w dnie doliny Sarnówki wykorzystującej równoleżnikową rynnę subglacjalną (por. ryc. 2). Ogólne nachylenie terenu przebiega z południowego wschodu ku północnemu zachodowi – z obszaru Pagórków Chodeckich w kierunku doliny Sarnówki. Współczesną powierzchniową sieć hydrologiczną tworzą 4 większe jeziora (Brdowskie, Modzerowskie, Chotelskie i Karaśnia) oraz niezbyt gęsta sieć niewielkich cieków, z Notecią,

Ryc. 2. Stanowiska KCWR zaprezentowane na planie hipsometrycznym wykonanym przez S. Tyszkowskiego.
1: osady, 2: pozostałe stanowiska

Sarnówką i ciekim bez nazwy płynącym przez Osiecz Mały i Osiecz Wielki (por. ryc. 1, 2). Pozostałościami dawnych zbiorników i jezior są rozległe równiny torfowe o własnych nazwach (jeziro Wólka Komorowska i jeziro Niemiec oraz Duliwiec) oraz bezimienne (np. w rejonie Bierzyna, Pasięki i Skaszyna), a także bardzo duża liczba małych zagłębień bezodpływowych, tzw. oczek polodowcowych (por. ryc. 1, 2).

Na wskazanym obszarze zróżnicowane utwory mineralne i biogeniczne są podłożem rodzaju wielu typów gleb, obecnie silnie przekształconych przez wielowiekowe uprawy rolnicze. Należy tu wymienić czarne ziemie kujawskie, gleby brunatnoziemne (z przewagą brunatnych i płowych) i bielicoziemne (rdzawe i pseudo bielice) oraz murszowe i murszowo-torfowe. Cechą charakterystyczną badanego obszaru jest skomplikowana mozaika niewielkich pól różnych typów i podtypów gleb występujących obok siebie.

Osadnictwo kultury ceramiki wstęgowej rytej

Jednym z istotnych wyników prezentowanych weryfikacyjnych badań powierzchniowych

jest ujawnienie licznych pozostałości osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej (dalej KCWR). W sumie materiały o takiej przynależności kulturowej odkryto aż na 41 stanowiskach. Powyższą listę należy uzupełnić jeszcze o trzy stanowiska, na których źródła KCWR pozyskano w ostatnich latach w efekcie prowadzenia innych prac (por. katalog stanowisk). Wynik ten należy uznać za dość niespodziewany, bowiem z akcji AZP wykonanej w latach osiemdziesiątych XX wieku, z całego omawianego terenu znane były tylko dwa stanowiska KCWR (Michałow, st. 1 i Pasięka, st. 7 – por. ryc. 3), które były oddalone o ok. 20 km od dobrze rozpoznanego skupienia osadniczego KCWR w rejonie Brześcia Kujawskiego (R. Grygiel 2004).

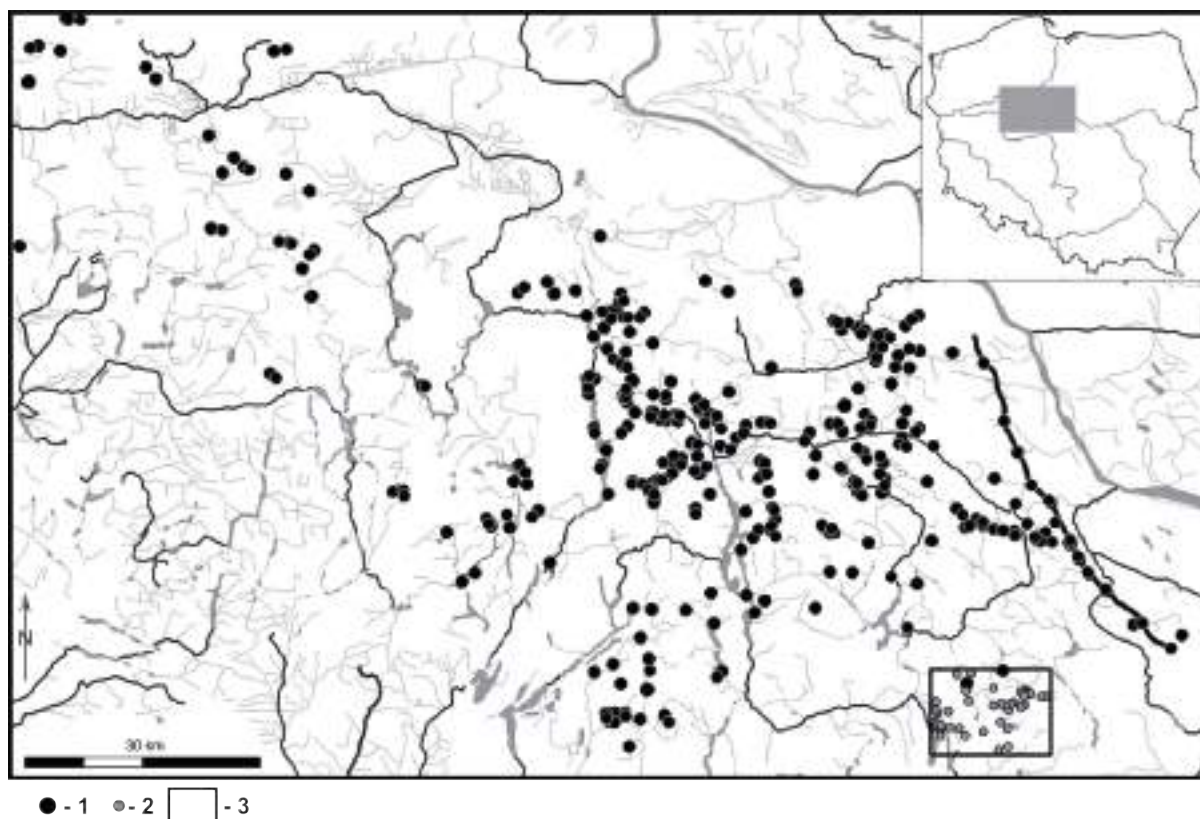
Analiza technologiczna i stylistyczna odkrytej ceramiki (do KCWR zaliczono w sumie 351 fragmentów naczyń – por. katalog stanowisk) nie budzi wątpliwości co do przynależności kulturowej poszczególnych zbiorów. Są to materiały wykonane według typowych dla KCWR receptur gliny używanych do wyrobu naczyń. W przypadku tzw. ceramiki stołowej (delikatnej roboty) są to fragmenty form cienkościennych lub rzadziej średniociennych, wykonane z gliny dobrze wyszlamowanej, prawie pozbawionej domieszki schudzającej.

W przypadku naczyń tzw. ceramiki kuchennej (grubej roboty) można zauważyć, że zostały wykonane z użyciem domieszki roślinnej, z udziałem piasku i dość często szamotu ceramicznego. W zdobnictwie naczyń ceramiki delikatnej dominuje zdobnictwo linii rytých obserwowane w zróżnicowanych układach, dość często w połączeniu z nutami (por. ryc. 4: 1-3, 5, 10-11; 5: 1, 2, 5-8, 10, 11; 6: 1, 3, 5). Ornamentyka ceramiki kuchennej jest ograniczona do zastosowania odcisków palca i paznokcia (ryc. 4: 6-9; 5: 3, 4, 9; 6: 2, 4, 6, 8, 9) oraz do umieszczania guzów w różnych partiach naczyń (por. ryc. 4: 4, 9; 6: 4, 6). Rozdrobniony i wyrywkowy materiał z badań powierzchniowych, nie pozwala na przeprowadzenie szczegółowej analizy stylistycznej i chronologicznej. Tym niemniej, obecność nut oraz charakter pozostałych elementów zdobniczych może wskazywać, że większość z pozyskanych zbiorów związana jest z fazą nutową KCWR (dla Kujaw por. np. L. Czerniak 1994; R. Grygiel 2004; J. Pyzel 2010a).

W czasie badań powierzchniowych odkryto liczny zbiór zróżnicowanych wyrobów krzemienianych. Część z nich związana jest z osadnictwem KCWR. Jednak, z uwagi na wielokulturowy charakter większości stanowisk oraz duże nagromadzenia na badanym terenie pozostałości związanych z innymi kulturami neolitycznymi (w tym szczególnie KPL), z KCWR w sposób wiarygodny można łączyć tylko formy najbardziej charakterystyczne dla

omawianej kultury. Są to przede wszystkim okazy narzędzi, np. drapaczy, półtylczaków i wiertników (ryc. 7) wykonanych z wiórów „mediolitycznych”, w tym szczególnie z surowców importowanych (por. np. B. Balcer 1986; L. Domańska 1995; J. Kabaciński 2010; P. Papiernik 2016b). Z KCWR prawdopodobnie związany jest również wiórowy rdzeń zaczątkowy, z krzemienia czekoladowego odkryty w Osieczu Wielkim (por. ryc. 8). Należy zwrócić uwagę na formy wykonane z krzemienia jurajskiego zarejestrowane na co najmniej 5 stanowiskach, które mogą wskazywać na obecność osadnictwa KCWR o stosunkowo wczesnej chronologii. Warto jeszcze dodać, że w załączonym katalogu, w przypadku stanowisk na których nie odkryto źródeł neolitycznych o innej niż KCWR chronologii, wyszczególniono wszystkie zarejestrowane wyroby krzemienne.

Pozyskane źródła KCWR już na etapie badań powierzchniowych pozwalają na określenie co najmniej 13 stanowisk jako pozostałości osad (por. ryc. 2). Wniosek ten oparty jest na analizie pozyskanych zbiorów, które składają się ze stosunkowo dużej ilości ceramiki przy obecności fragmentów pochodzących od różnych typów naczyń, zarówno form cienkościennych jak i kuchennych. Na takich stanowiskach pozyskano również charakterystyczne dla KCWR materiały krzemienne wykonane z surowców importowanych, tzn. czekoladowego

Ryc. 3. Stanowiska KCWR na obszarze Kujaw, Pałuk i wschodniej Wielkopolski (za J. Pyzel 2010b, z uzupełnieniem autorów). 1: stanowiska uwzględnione w pracy J. Pyzel, 2: stanowiska nowoodkryte, 3: obszar prezentowanych weryfikacyjnych badań powierzchniowych

i jurajskiego (por. ryc. 7). Omawiane zbiory zostały pozyskane z dość dużej powierzchni wynoszącej na poszczególnych stanowiskach od 0,5 do 3 ha. Ponadto na części z nich, w czasie badań terenowych można było zaobserwować wyraźnie czytelne, górne partie dużych obiektów prawdopodobnie o charakterze gliniankowym (por. katalog stanowisk). Wszystkie stanowiska zaliczone do omawianej grupy położone są na obszarach o podłożu gliniastym, z wysokowydajnymi glebami (obecnie gleby brunatne i czarne ziemie kujawskie) w bezpośrednim sąsiedztwie których znajdują się ciekłe wodne oraz różnego typu obniżenia, w tym tzw. oczka polodowcowe wypełnione osadami biogenicznymi. Należy zauważyć, że są to tereny płaskiej lub lekko sfałdowanej wysoczyzny morenowej o łagodnych stokach, stosunkowo małej wysokości bezwzględnej (od 97 do 120 m n.p.m., najczęściej od 112,5 do 117,5 m n.p.m. – por. ryc. 2). Wydaje się, że osady KCWR nie były lokalizowane bezpośrednio nad jeziorami, bowiem stanowiska w rejonie Grochowisk i Świętosławic położone są raczej nad Notecią niż nad jeziorem Brdowskim lub Modzerowskim. Przedstawione reguły lokowania osad są zbieżne z obserwacjami dotyczącymi innych rejonów Kujaw (por. np. L. Czerniak 1994; R. Grygiel 2004, J. Pyzel 2010a). Zapewne, wśród pozostałych stanowisk odkrytych w zbliżonych warunkach środowiskowych są kolejne osady KCWR, jednak ich wiarygodne udokumentowanie na obecnym etapie badań wydaje się niemożliwe.

Wśród stanowisk KCWR jest 12, które zostały zlokalizowane na terenach o podłożu piaszczystym. W większości pozyskane z nich materiały są bardzo nieliczne i składają się wyłącznie z fragmentów naczyń kuchennych (oraz ewentualnie wyrobów krzemienych – por. katalog stanowisk). W czterech przypadkach, liczba ułamków jest wyraźnie większa (Pasieka, st. 29; Osiecz Mały, st. 8; Tymień, st. 11; Wólka Komorowska, st. 5), ale również należy je klasyfikować wyłącznie jako ceramikę tzw. grubej roboty. Stanowiska te, co wydaje się szczególnie interesujące, zlokalizowano przede wszystkim w bezpośrednim sąsiedztwie jezior lub form wytopiskowych o dość znacznych rozmiarach. Prawdopodobnie nie są one pozostałościami osad KCWR, bowiem materiały zarejestrowano na małych powierzchniach nie przekraczających 10 arów.

Układ przestrzenny odkrytych stanowisk wskazuje, że osadnictwo KCWR objęło cały badany obszar z wyjątkiem najwyższych partii terenu, powyżej 125 m. n.p.m. (por. ryc. 2). Można zauważyć, że stanowiska tworzą wyraźne zgrupowania, być może związane z odrębnymi, mniejszymi strukturami osadniczymi. Do najciekawszych

i co za tym idzie najbardziej obiecujących pozostawczo w dalszych badaniach, należą skupienia z Osiecza Wielkiego oraz Grochowisk, a także Wietrzychowic (por. ryc. 2). Z tych rejonów pozyskano najliczniejsze zbiory fragmentów naczyń i wyrobów krzemienych.

Podsumowanie

Dzięki przeprowadzeniu wieloletnich, kompleksowych badań powierzchniowych ujawniono nowe, wartościowe źródła dokumentujące intensywne osadnictwo KCWR na stosunkowo małym terenie należącym do Pojezierza Kujawskiego. Znaczne nagromadzenie materiałów uzasadnia pytanie czy odkryte zgrupowanie stanowisk należy traktować jako odrębny niewielki region osadniczy czy też dokonane odkrycia są kolejnym sygnałem do rewizji poglądów dotyczących zasięgu i specyfiki osadnictwa KCWR na Kujawach. Poczynione obserwacje nawiązują bowiem do odkryć z ostatniej dekady przynoszących wyraźny przyrost stanowisk omawianej kultury w różnych częściach Niżu Polskiego (por. np. L. Czerniak, J. Pyzel, M. Wąs 2016, ryc. 1; A. Gackowski, M. Białowarczuk 2014). W przypadku Kujaw szczególnie ważne okazały się badania na trasie autostrady A-1, które ujawniły materiały KCWR na ponad 30 stanowiskach (por. M. Wiśniewski, L. Kotlewski, red. 2013; J. Pyzel 2010b). Są wśród nich wielkie kompleksy osadnicze (np. Smólsk, st. 2, 10 – B. Muzolf, P. Kittel, P. Muzolf 2012; Ludwinowo, st. 7 – por. J. Pyzel 2010a; 2010b; Kryszyń, st. 10 – por. W. Siciński, D. K. Płaza, P. Papiernik 2016) wskazujące na długie i stabilne osadnictwo zajmujące teren Kujaw położony wzdłuż krawędzi doliny Wisły. Naszym zdaniem dotychczasowy, wydawało się ugruntowany stan wiedzy na temat osadnictwa KCWR jest efektem przede wszystkim stanu badań i należy spodziewać się dalszych odkryć, które wypełnią stanowiskami wstęgowymi kolejne obszary Niżu Polskiego, w tym przede wszystkim Kujaw i Wielkopolski.

Katalog stanowisk KCWR

obszar AZP nr 52-45

1. Pasieka, st. 29, nr AZP: 162 (numeracja stanowisk zgodna z ryciną 2)
 - przynależność kulturowa: KCWR, kultura przeworska (dalej KP),
 - położenie: bezpośrednio przy glacialnej formie wytopiskowej o stosunkowo dużych rozmiarach

(prawdopodobnie dawne jezioro); teren o podłożu piaszczystym,

- wielkość: materiały KCWR zarejestrowano na powierzchni nie przekraczającej 10 arów,

- materiały KCWR:

- 2 fragm. ceramiki stołowej,
- 65 fragm. ceramiki kuchennej o zróżnicowanej grubości ścianek (do 21 mm) z domieszką roślinną, czasem również piasku oraz szamotu ceramicznego. Wśród nich wyróżniono: 5 fragm. wylewów (2 fragm. z ornamentem paznokciowym, 1 z guzem i odciskami palca – ryc. 4: 9), 51 fragm. brzuśców (4 fragm. z guzami w różny sposób ukształtowanymi, 3 z odciskami palca i paznokcia), 3 fragm. den od naczyń stosunkowo dużych rozmiarów;

- 6 wyrobów z krzemienia bałtyckiego, w tym: rdzeń odłupkowy, fragm. wióra, 2 odłupki,

- 2 fragm. narzędzi kamiennych ze śladami pracy.

2. Skaszyn, st. 17, nr AZP: 163

- przynależność kulturowa: KCWR,

- położenie: na łagodnym stoku do bezimiennego cieku oraz w sąsiedztwie kilku małych zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: do 0,5 ha,

- materiały KCWR:

- 3 fragm. ceramiki stołowej, w tym jeden z ornamentem co najmniej dwu, spiralnych linii rytych oraz nuty,

- 3 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden o grubości 18 mm,

- 4 wyroby krzemienne, w tym jeden odłupek z surowca czekoladowego i dwa odłupki retuszowane z krzemienia bałtyckiego.

3. Pasieka, st. 7, nr AZP: 76

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: bezpośrednio przy glacialnej formie wytopiskowej (prawdopodobnie dawne jezioro) o stosunkowo dużych rozmiarach; obecnie teren zalesiony,

- wielkość: do 0,5 ha,

- materiały KCWR: inwentarz KCWR wg. karty KEZA wykonanej przez M. Szmyt składał się z 29 fragm. ceramiki,

- uwagi: stanowisko archiwalne, odkryte w czasie badań AZP wykonanych w 1982 r. i uwzględnione w katalogu stanowisk KCWR na Kujawach w pracy J. Pyzel (2010a, s. 293).

4. Pasieka, st. 3, nr AZP: 72

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: w bliskim sąsiedztwie stanowiska powyżej opisanego; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: do 1 ha,

- materiały KCWR: 5 naczyń kuchennych, w tym jeden ornamentowany odciskami palcowo-paznokciowymi.

5. Grochowiska, st. 35, nr AZP: 164

- przynależność kulturowa: KCWR,

- położenie: na stoku do słabo wykształconej formy dolinnej; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: do 0,5 ha,

- materiały KCWR:

- fragm. ceramiki cienkościennej z ornamentem linii rytej,

- 6 fragm. naczyń kuchennych, w tym jeden zdobiony ornamentem paznokciowym oraz jeden o grubości 17 mm,

- 5 wyrobów z krzemienia bałtyckiego, w tym fragment narzędzia retuszowanego, wiór, odłupek, łuszczeń.

6. Kazimierowo, st. 1, nr AZP: 38

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: w bliskim sąsiedztwie kilku niewielkich zagłębień bezodpływowych i rynny glacialnej; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: do 0,5 ha,

- materiały KCWR: 4 naczyń kuchennych.

7. Sokołowo, st. 23, nr AZP: 161

- przynależność kulturowa: KCWR,

- położenie: na niewielkiej kulminacji w otoczeniu zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: do 1 ha,

- materiały KCWR:

- 5 fragm. ceramiki cienkościennej, w tym jeden fragm. wylewu,

- 10 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden z ornamentem szczypanym,

- 3 wyroby krzemienne, w tym jeden odłupek z surowca czekoladowego i jeden wykonany prawdopodobnie z jurajskiego.

obszar AZP nr 52-46

8. Michałowo, st. 1, nr AZP: 164

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie kilku zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu piaszczystym,

- wielkość: do 0,5 ha,

- materiały KCWR: jeden fragm. naczynia zarejestrowany w czasie badań AZP w 1986 r.,

- uwagi: stanowisko uwzględnione w katalogu stanowisk KCWR na Kujawach w pracy J. Pyzel (2010, s. 291).

9. Pawłówek, st. 1, nr AZP: 54

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: na cyplu między doliną bezimiennego cieku, będącego dopływem Sarnówki oraz wyraźnego zagłębienia bezodpływowego; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: ok. 2 ha
 - materiały KCWR:
 - 5 fragm. ceramiki stołowej, w tym jeden ornamentowany liniami rytymi, nutami i guzem (ryc. 4: 10), dwa z liniami rytymi (ryc. 4: 11) oraz dwa fragm. wylewów,
 - 3 fragm. ceramiki kuchennej, które zostały pozyskane z wyraźnie czytelnych obiektów o dużych rozmiarach, prawdopodobnie glinianki,
 - uwagi: w 2015 i 2016 r. na stanowisku przeprowadzono kompleksowe badania nieinwazyjne, które pozwoliły na określenie wielkości osady KCWR na ok. 1-1,5 ha.
10. Obałki, stan. 16, nr AZP: 226
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie wyraźnego zagłębienia bezodpływowego oraz na stoku do Sarnówki; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 0,5 ha,
 - materiały KCWR: fragm. ceramiki kuchennej z ornamentem szczypanym oraz 3 wyroby krzemienne, w tym dwa fragm. wiórow z surowca bałtyckiego i jeden odłupek z krzemienia jurajskiego.
11. Wietrzychowice, stan. 11, nr AZP: 232
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: w sąsiedztwie wyraźnego obniżenia terenu o dość znacznych rozmiarach; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: ok. 2,5 ha,
 - materiały KCWR:
 - 11 fragm. ceramiki cienkościennej, w tym jeden fragm. wylewu i 3 ułamki brzuśców ornamentowanych liniami rytymi i nutami w różnych układach (ryc. 4: 1-3, 5),
 - 13 fragm. ceramiki kuchennej, w tym 4 zdobione odciskami palca i paznokci (ryc. 4: 6-8) oraz jeden guz modelowany palcami (ryc. 4: 4),
 - 2 wyroby krzemienne, w tym drapacz zdwojony z surowca czekoladowego,
 - uwagi: większość materiałów pozyskano z wyraźnie czytelnych na powierzchni stanowiska 4 obiektów KCWR.
12. Wietrzychowice, stan. 13, nr AZP: 234
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: płaski teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 1 ara,
 - materiały KCWR: fragment ceramiki kuchennej.
13. Wietrzychowice, st. 14, nr AZP: 235
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: obszar wysoczyzny; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 1 ara,
 - materiały KCWR: półtylczak wiórowy z wyświeceniem tzw. żniwnym z nieokreślonego
- (patyna) krzemienia importowanego prawdopodobnie związany z omawianą kulturą.
14. Osiecz Mały, st. 8, nr AZP: 85
- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: w sąsiedztwie rynny glacialnej, obecnie wypełnionej osadami biogenicznymi; teren o podłożu piaszczystym,
 - wielkość: materiały KCWR tworzyły skupienie o powierzchni do 1 ara,
 - materiały KCWR: 18 fragmentów ceramiki kuchennej odkryte w czasie badań wykopaliskowych w 2013 r. (por. P. Papiernik 2012).
15. Osiecz Mały, stan. 23, nr AZP: 252
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie rynny glacialnej; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 1 ara,
 - materiały KCWR: fragment ceramiki kuchennej.
16. Osiecz Mały, stan. 12, nr AZP: 90
- przynależność kulturowa: KCWR,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie dwóch niewielkich zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 0,5 ha,
 - materiały KCWR: fragm. ceramiki cienkościennej i fragm. ceramiki kuchennej
17. Osiecz Wielki, stan. 13, nr AZP: 53
- przynależność kulturowa: KCWR, okres późnego średniowiecza (dalej PŚ)
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębienia bezodpływowego i bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: ok. 1 ha,
 - materiały KCWR:
 - 6 fragm. ceramiki cienkościennej, w tym trzy z ornamentem linii rytym (ryc. 5: 1, 2), a w jednym przypadku widoczna również jedna nuta,
 - 5 fragm. ceramiki kuchennej, w tym fragm. wylewu zdobionego odciskami palcowymi (ryc. 5: 3) oraz jeden fragment o grubości 23 mm,
 - 4 wyroby krzemienne, w tym półtylczak wiórowy z surowca czekoladowego (ryc. 7: 4) oraz wiór i odłupek z krzemienia jurajskiego,
 - uwagi: większość materiałów pozyskano z wyraźnie czytelnych na powierzchni stanowiska 3 obiektów KCWR.
18. Osiecz Wielki, stan. 38, nr AZP: 198
- przynależność kulturowa: KCWR?
 - położenie: na łagodnym stoku do bezimiennego cieku oraz w sąsiedztwie kilku małych zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 0,5 ha,
 - materiały KCWR: w czasie badań weryfikacyjnych odkryto dwa przedmioty wykonane

z krzemienia czekoladowego. Pierwszym z nich jest rdzeń zaczątkowy, wiórowy jednopiętowy, wykonany z płytowatej konkrecji (ryc. 8). Okaz z piętą uformowaną obocznie, drobnymi odbiciami oraz z zachowanym grzebieniem tylnym i część drugiego na boku. Wierzchołek rdzenia korowy, boki uformowane dwoma dużymi odbiciami. Eksploatacja omawianej formy ograniczono do odbicia trzech dość nieregularnych wiórów pierwszej serii, pozyskanych z odlupni o czytelnym świeżeniu wykonanym na powierzchni pięty. Drugim okazem odkrytym na stanowisku jest dość nieregularny wiór retuszowany. Opisane formy do KCWR zostały zaliczone na podstawie cech morfologicznych oraz rodzaju użytego surowca czekoladowego, a także z uwagi na fakt odkrycia ich w bezpośrednim sąsiedztwie dużego zgrupowania stanowisk KCWR, przy braku w tym rejonie znalezisk związanych z innymi kulturą neolitycznymi.

19. Osiecz Wielki, stan. 32, nr AZP: 192

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: ok. 1 ha,
- materiały KCWR:
 - 5 fragm. ceramiki cienkościennej, w tym jeden ze słabo czytelnym ornamentem linii rytych,
 - 5 fragm. ceramiki kuchennej, w tym fragm. płaskiego dna dość dużych rozmiarów.

20. Osiecz Wielki, stan. 33, nr AZP: 193

- przynależność kulturowa: KCWR, KP?,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: ok. 2 ha,
- materiały KCWR:
 - 15 fragm. ceramiki stołowej, w tym sześć z ornamentem linii rytych w różnych układach (ryc. 5: 7, 8, 10, 11), z których trzy zdobione są również nutami (ryc. 5: 7, 10, 11),
 - 8 fragm. ceramiki kuchennej, w tym dwa z odciskami palca (ryc. 5: 9) i jeden ze zniszczonym guzem,
 - 2 wyroby krzemienne, w tym odlupek łuszczeniowy z surowca czekoladowego.
 - uwagi: 6 fragmentów ceramiki pozyskano z dużego obiektu, prawdopodobnie glinianki. W 2015 i 2016 r. na stanowisku przeprowadzono kompleksowe badania nieinwazyjne, które pozwoliły na określenie wielkości osady KCWR na ponad 2 ha.

21. Osiecz Wielki, stan. 9, nr AZP: 49

- przynależność kulturowa: KCWR,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu gliniastym,

- wielkość: ok 1 ha,
- materiały KCWR:
 - 9 fragm. ceramiki stołowej, w tym cztery z ornamentem linii rytych i nut w różnych układach (ryc. 5: 5, 6),
 - 3 fragm. ceramiki kuchennej, w tym dwa z odciskami palca (ryc. 5: 4),
 - uwagi: 4 fragm. ceramiki pozyskano z dużego obiektu, prawdopodobnie glinianki.

22. Osiecz Wielki, stan. 34, nr AZP: 194

- przynależność kulturowa: KCWR, kultura łużycka,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: do 0,5 ha,
- materiały KCWR:
 - fragm. naczynia cienkościennego z ornamentem linii rytych,
 - 3 fragm. ceramiki kuchennej,
 - 3 odlupki z krzemienia bałtyckiego, w tym jeden retuszowany.

23. Osiecz Wielki, stan. 35, nr AZP: 195

- przynależność kulturowa: KCWR, KP,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: do 0,5 ha,
- materiały KCWR:
 - 3 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden o grubości 18 mm,
 - 4 wyroby krzemienne, w tym drapacz wiórowy (ryc. 7: 3) i łuszczeń retuszowany wykonane z surowca czekoladowego.

24. Sarnowo, stan. 12, nr AZP: 66

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: ok. 2 ha,
- materiały KCWR: 3 fragm. ceramiki stołowej, w tym jeden z ornamentem linii rytych oraz 3 fragm. ceramiki kuchennej.

25. Osiecz Wielki, stan. 22, nr AZP: 182

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie dużego zagłębienia terenu i bezimiennego cieku; podłoże piaszczyste,
- wielkość: do 0,5 ha,
- materiały KCWR: fragm. ceramiki kuchennej,
- uwagi: teren zalesiony.

26. Łania, st. 1, nr AZP: 24

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego cieku;

- teren o podłożu piaszczystym,
 - wielkość: ok. 2 ha,
 - materiały KCWR: 2 fragm. ceramiki kuchennej.
27. Łania, st. 2, nr AZP: 25
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie zagłębień bezodpływowych oraz bezimiennego ciek; teren o podłożu piaszczystym,
 - wielkość: ok. 1 ha,
 - materiały KCWR: 3 fragm. ceramiki kuchennej.
 obszar AZP nr 53-45.
28. Grochowiska, st. 16, nr AZP: 70
 - przynależność kulturowa: KCWR, KP, PŚ,
 - położenie: na łagodnym stoku do ciek o nazwie Śluza; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: ok. 1,5 ha,
 - materiały KCWR:
 • fragm. naczynia cienkościennego,
 • 3 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden wylew oraz jeden z ornamentem paznokciowym i guzem (ryc. 6: 4)
 • 7 wyrobów krzemienych, w tym łuszczeń z surowca czekoladowego.
29. Grochowiska, st. 25, nr AZP: 79
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: bezpośrednio przy ciek o nazwie Śluza oraz w sąsiedztwie małej formy wytopiskowej; teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: ok. 2,5 ha,
 - materiały KCWR:
 • 8 fragm. ceramiki stołowej, w tym 5 z ornamentem linii rytych w różnych układach (ryc. 6: 1, 3), a w 2 przypadkach również nut,
 • 11 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden z odciskami palca (ryc. 6: 2) oraz fragm. dna,
 • drapacz z krzemienia jurajskiego (ryc. 7: 5).
30. Grochowiska, st. 13, nr AZP: 67
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: na płaskim terenie, w sąsiedztwie kilku małych zagłębień bezodpływowych; obszar o podłożu gliniastym,
 - wielkość: ok. 1,5 ha,
 - materiały KCWR: 11 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden wylew od naczynia o wyodrębnionej szyi i fragm. dna.
31. Grochowiska, st. 18, nr AZP: 72
 - przynależność kulturowa: KCWR, kultura amfor kulistych,
 - położenie: na płaskim terenie, w sąsiedztwie kilku małych zagłębień bezodpływowych; obszar o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 0,5 ha,
 - materiały KCWR: fragm. wylewu naczynia cienkościennego i fragm. ceramiki kuchennej.
32. Grochowiska, st. 34, nr AZP: 88
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: na piaszczystym cyplu jeziora Modzerowskiego (Długiego),
 - wielkość: ok. 3 ha,
 - materiały KCWR: fragm. dna naczynia kuchennego.
33. Świętosławice, st. 12, nr AZP: 195
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Brdowskiego i Noteci; teren o podłożu piaszczystym,
 - wielkość: ok. 2 ha,
 - materiały KCWR: fragm. ceramiki kuchennej.
34. Świętosławice, st. 1 i 6, nr AZP: 2 i 7
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie Noteci, między jeziorem Brdowskim i Modzerowskim (Długim); teren o zmiennym podłożu, piaszczystym i gliniastym,
 - wielkość: ok. 10 ha, materiały KCWR na powierzchni ok. 2 ha, wyłącznie na podłożu gliniastym,
 - materiały KCWR:
 • 6 fragm. ceramiki stołowej, w tym jeden fragm. wylewu i jeden ornamentowany liniami rytymi i nutami,
 • 34 fragm. ceramiki kuchennej, w tym dwa fragm. wylewów oraz trzy ornamentowane odciskami palca i paznokcia.
35. Świętosławice, st. 3 i 4, nr AZP: 4 i 5
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie Noteci i jeziora Modzerowskiego (Długiego); teren o zmiennym podłożu, piaszczystym i gliniastym
 - wielkość: ok. 2,5 ha,
 - materiały KCWR:
 • 3 fragm. ceramiki stołowej, w tym jeden z ornamentem co najmniej dwu, spiralnych linii rytych oraz nuty,
 • 3 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden o grubości 18 mm,
 • 4 wyroby krzemienne, w tym jeden odłupek z surowca czekoladowego i dwa odłupki retuszowane z krzemienia bałtyckiego.
36. Świętosławice, st. 5, nr AZP: 6
 - przynależność kulturowa: KCWR, PŚ
 - położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie Noteci, między jeziorem Brdowskim i Modzerowskim (Długim); teren o podłożu gliniastym,
 - wielkość: do 0,5 ha,
 - materiały KCWR: fragm. naczynia cienkościennego zdobiony linią rytą i nutami.
37. Kazimierowo, st. 34, nr AZP: 104
 - przynależność kulturowa: wielokulturowe,

- położenie: na cyplu jeziora Wólka Komorowska; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: ok. 1,5 ha,
- materiały KCWR: 2 fragm. ceramiki kuchennej.

38. Długie, st. 5, nr AZP: 15

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: między jeziorem Modzerowskim (Długim) i Wólka Komorowska; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: ok. 3 ha,
- materiały KCWR: fragm. wylewu naczynia kuchennego (ryc. 6: 7) i wiertnik wiórowy z krzemienia jurajskiego (ryc. 7: 6).

39. Tymień, st. 11, nr AZP: 147

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: na stoku do jeziora Wólka Komorowska; teren o podłożu piaszczystym,
- wielkość: ok. 6 ha,
- materiały KCWR: 9 fragm. ceramiki kuchennej (w tym jeden fragm. wylewu) odkrytych na powierzchni ok. 5 arów,
- uwagi: materiał KCWR został pozyskany w trakcie badań nieinwazyjnych stanowiska w 2017 r.

40. Wólka Komorowska, st. 5, nr AZP: 263

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie formy wytopiskowej o większych rozmiarach; teren o podłożu piaszczystym,
- wielkość: ok. 2 ha,
- materiały KCWR: 10 fragm. ceramiki kuchennej, w tym dwa fragm. wylewów zdobione odciskami paznokcia (ryc. 6: 9).

41. Szczkówek, st. 25, nr AZP: 225

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Chotelskiego; teren o podłożu piaszczystym,
- wielkość: ok. 0,5 ha
- materiały KCWR: 3 fragm. ceramiki kuchennej.

obszar AZP nr 53-46

42. Ciepłiny, st. 6, nr AZP: 233

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Duliwiec; teren o podłożu piaszczystym i gliniastym,
- wielkość: ok. 1 ha,
- materiały KCWR: 5 fragm. ceramiki kuchennej.

43. Ciepłiny-Budy, st. 12, nr AZP: 224

- przynależność kulturowa: KCWR, kultura pucharów lejkowatych (dalej KPL),
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie kilku zagłębień bezodpływowych; teren o podłożu

piaszczystym,

- wielkość: do 0,5 ha,
- materiały KCWR: 2 fragm. ceramiki kuchennej.

44. Naczachowo, st. 6, nr AZP: 54

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: na stoku do jeziora Karaśnia; teren o podłożu piaszczystym i gliniastym,
- wielkość: ok. 3 ha,
- materiały KCWR: fragm. ceramiki cienkościennej oraz 4 fragm. kuchennej.

45. Dębianki, st. 17, nr AZP: 155

- przynależność kulturowa: KCWR,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie formy wytopiskowej i w pobliżu jeziora Karaśnia; teren o podłożu gliniastym,
- wielkość: do 10 arów,
- materiały KCWR: 6 fragm. ceramiki kuchennej, w tym jeden zdobiony odciskami paznokcia (ryc. 6: 8).

46. Wietrzychowice, st. 9, nr AZP: 42

- przynależność kulturowa: wielokulturowe,
- położenie: w bezpośrednim sąsiedztwie rynny glacialnej; teren o podłożu piaszczystym,
- wielkość: do 0,5 ha,
- materiały KCWR: fragm. ceramiki kuchennej odkryty w 2014 r. w czasie prowadzenia nadzoru nad budową zbiornika małej retencji.

Literatura

- Balcer B. 1983, *Wytwórczość narzędzi krzemiennych w neolicie ziem Polski*, Wrocław.
- Chmielewski W. 1952, *Zagadnienie grobowców kujawskich w świetle ostatnich badań*, Łódź.
- Czerniak L. 1994, *Wczesny i środkowy okres neolitu na Kujawach. 5400-3650 p.n.e.*, Poznań.
- Czerniak L., Pyzel J., Wąs M. 2016, *The beginnings of the Neolithic in Eastern Pomerania: a Linear Pottery culture settlement at site 13, Kościelna Jania, Smętowo Graniczne Commune*, Sprawozdania Archeologiczne, t. 68, 193-222.
- Domańska L. 1995, *Geneza krzemieniarstwa kultury pucharów lejkowatych na Kujawach*, Łódź.
- Gackowski A., Białowarczuk M. 2014, *Settlement of Danubian cultures in the area of Świecie Plateau*, *Analecta Archaeologica Ressorvienia*, vol. 9, 155-208.
- Grygiel R. 2004, *Wczesny Neolit. Kultura ceramiki wstęgowej rytej*, [w:] *Neolit i początki epoki brązu w rejonie Brześcia Kujawskiego i Osłonek*, t. 1, Łódź.

- Jadczykowa I. 1970, *Sprawozdanie z badań prowadzonych w latach 1967 i 1968 na stanowisku 1 w Wietrzychowicach, pow. Koło*, Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Seria Archeologiczna, t. 17, 125-144.
- Jadczykowa I. 1971, *Sprawozdanie z końcowego etapu prac badawczych na neolitycznym cmentarzysku grobowców kujawskich w Wietrzychowicach, pow. Koło*, Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Seria Archeologiczna, t. 18, 93-102.
- Jażdżewski K. 1935, *Groby kujawskie kultury puharów lejkowatych w m. Leśniczówka w pow. włocławskim*, Z Otchłani Wieków, R. 10, z. 2, 28-29.
- Jażdżewski K. 1936a, *Kultura puharów lejkowatych w Polsce zachodniej i środkowej*. Poznań.
- Jażdżewski K. 1936b, *Groby kujawskie w Wietrzychowicach w pow. kaliskim (recte: kolskim!) (stan. 1)*, Z Otchłani Wieków, R. 11, z. 3, 52.
- Jażdżewski K. 1936c, *Groby kujawskie w Obalkach w pow. kolskim (stanowisko 1)*, Z Otchłani Wieków, R. XI, z. 4-5, 64.
- Jażdżewski K. 1936d, *Groby kujawskie w Lubominie Poduchownym w pow. włocławskim (stanowisko 1)*, Z Otchłani Wieków, R. 11, z. 4-5, 64-65.
- Jażdżewski K. 1936e, *Groby kujawskie kultury puharów lejkowatych (faza starsza) w Obalkach, w pow. kolskim*, Z Otchłani Wieków, R. 11, z. 8-9, 114.
- Jażdżewski K. 1936f, *Nowe groby kujawskie*, Z Otchłani Wieków, R. 11, z. 8-9, 115.
- Jażdżewski K. 1936g, *Olbrzymi grób kujawski w Wietrzychowicach*, Z Otchłani Wieków, R. XI, z. 10-11, 121-129.
- Kabaciński J. 2010, *Przemiany wytwórczości krzemieniarskiej społeczności kultur wstęgowych strefy wielkodolinnej Niżu Polskiego*, Poznań.
- Kondracki J. 1994, *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa.
- Kondracki J. 2002, *Geografia regionalna Polski*, Warszawa.
- Muzolf B., Kittel P., Muzolf P. 2012, *Sprawozdanie z prac badawczych na wielokulturowym kompleksie osadniczym w miejscowości Smólsk, stanowisko 2/10, gm. Włocławek, woj. kujawsko-pomorskie*, [w:] S. Kadrow (red.), *Raport 2007-2008*, t. 1, Warszawa, 43-64.
- Papiernik P. 2012, *Sprawozdanie z archeologicznych badań wykopaliskowych na stanowisku nr 8 w miejscowości Osiecz Mały, gm. Boniewo, pow. Włocławek, woj. kujawsko-pomorskie przeprowadzonych w 2012 roku*, Łódź, mps. przechowywany w WUOZ w Toruniu, Delegatura we Włocławku.
- Papiernik P. 2016a, *Grobowce kujawskie w Wietrzychowicach i Gaju. Osiedziska lat badań archeologicznych*, *Zapiski kujawsko-dobrzyńskie*, R. 2015, t. 30: *Osadnictwo i demografia na Kujawach wschodnich i w Ziemi dobrzyńskiej*, 13-30.
- Papiernik P. 2016b, *Materiały krzemienne* [w:] W. Siciński, D. K. Płaza, P. Papiernik, *Ratownicze Badania Archeologiczne na stanowisku nr 10 w Kruszynie, pow. Włocławek, woj. kujawsko-pomorskie (trasa autostrady A-1)*, *Via Archaeologica Lodziensis*, t. 6, 137-199.
- Papiernik P., Kittel P., Płaza D. K., Wicha J. 2017, *The settlement of the Funnel Beaker Culture in the region of Wietrzychowice (district of Izbica Kujawska, province of Kuyavia-Pomerania) in the light of the excavations carried out from 2009 to 2016*, *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi*, w druku.
- Pyzel J. 2010a, *Historia osadnictwa społeczności kultury ceramiki wstęgowej rytej na Kujawach*, Gdańsk.
- Pyzel J. 2010b, *Preliminary results of large scale emergency excavations in Ludwinowo 7, comm. Włocławek. New research on the Linear Pottery Culture in Kuyavia*, [w:] *Siedlungsstruktur und Kulturwandel in der Bandkeramik*, Leipzig, 160-166.
- Roman M. 2003, *Rozwój rzeźby plejstocenijskiej okolic Gostynina*. *Acta Geographica Lodziensis*, Nr 84.
- Roman M. 2010, *Rekonstrukcja lobu płockiego w czasie ostatniego zlodowacenia*. *Acta Geographica Lodziensis*, Nr 96.
- Siciński W., Płaza D. K., Papiernik P. 2016, *Ratownicze Badania Archeologiczne na stanowisku nr 10 w Kruszynie, pow. Włocławek, woj. kujawsko-pomorskie (trasa autostrady A-1)*, *Via Archaeologica Lodziensis*, t. 6, Łódź.
- Wiśniewski M., Kotlewski L., red. 2013, *Archeologia autostrady. Badania archeologiczne w pasie budowy Autostrady A1 w granicach województwa kujawsko-pomorskiego. Katalog zabytków*. Bydgoszcz 2013.

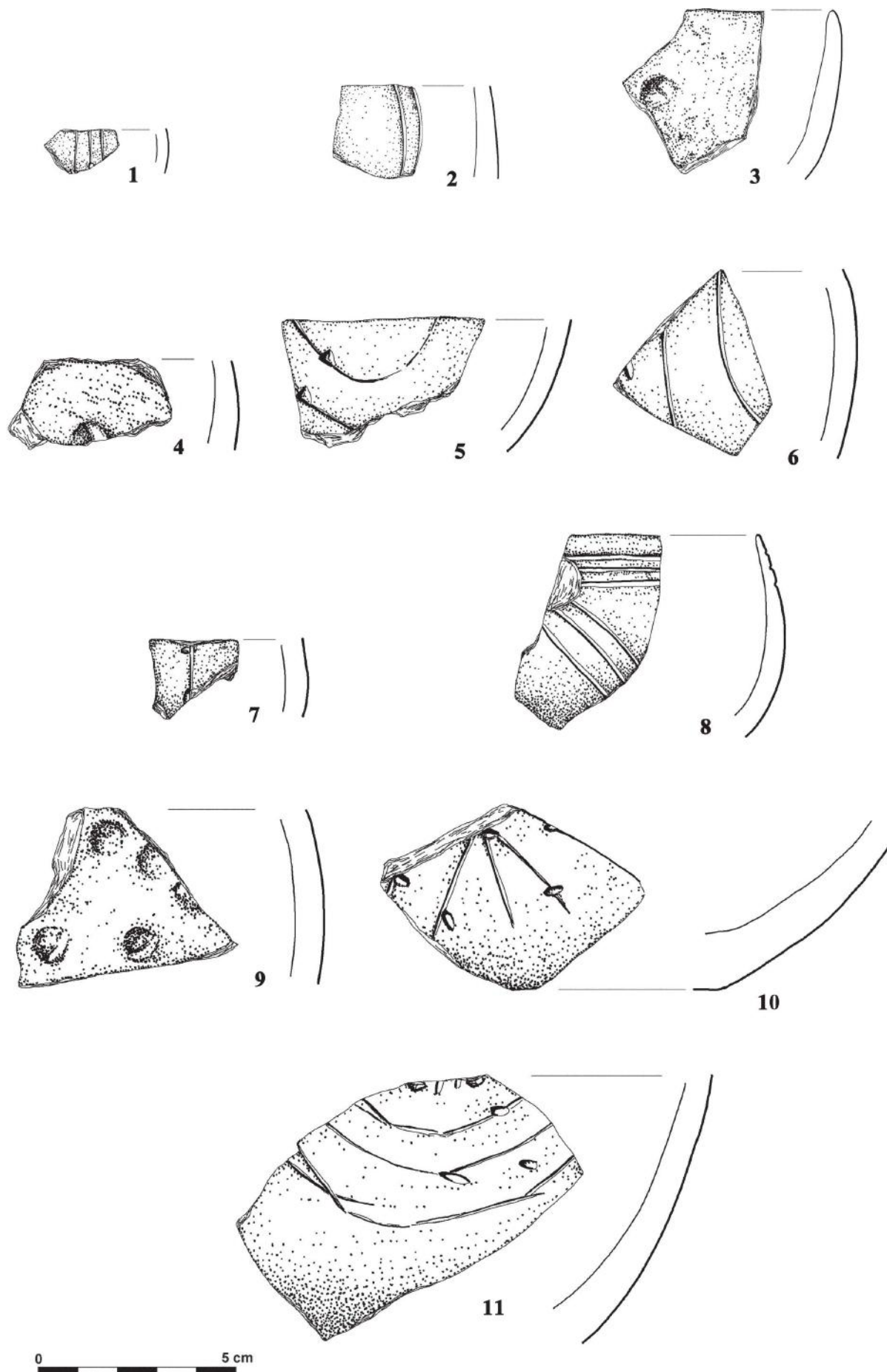
Piotr Papiernik
fba@lodz.home.pl

Dominik Kacper Płaza
kacpros@hotmail.com

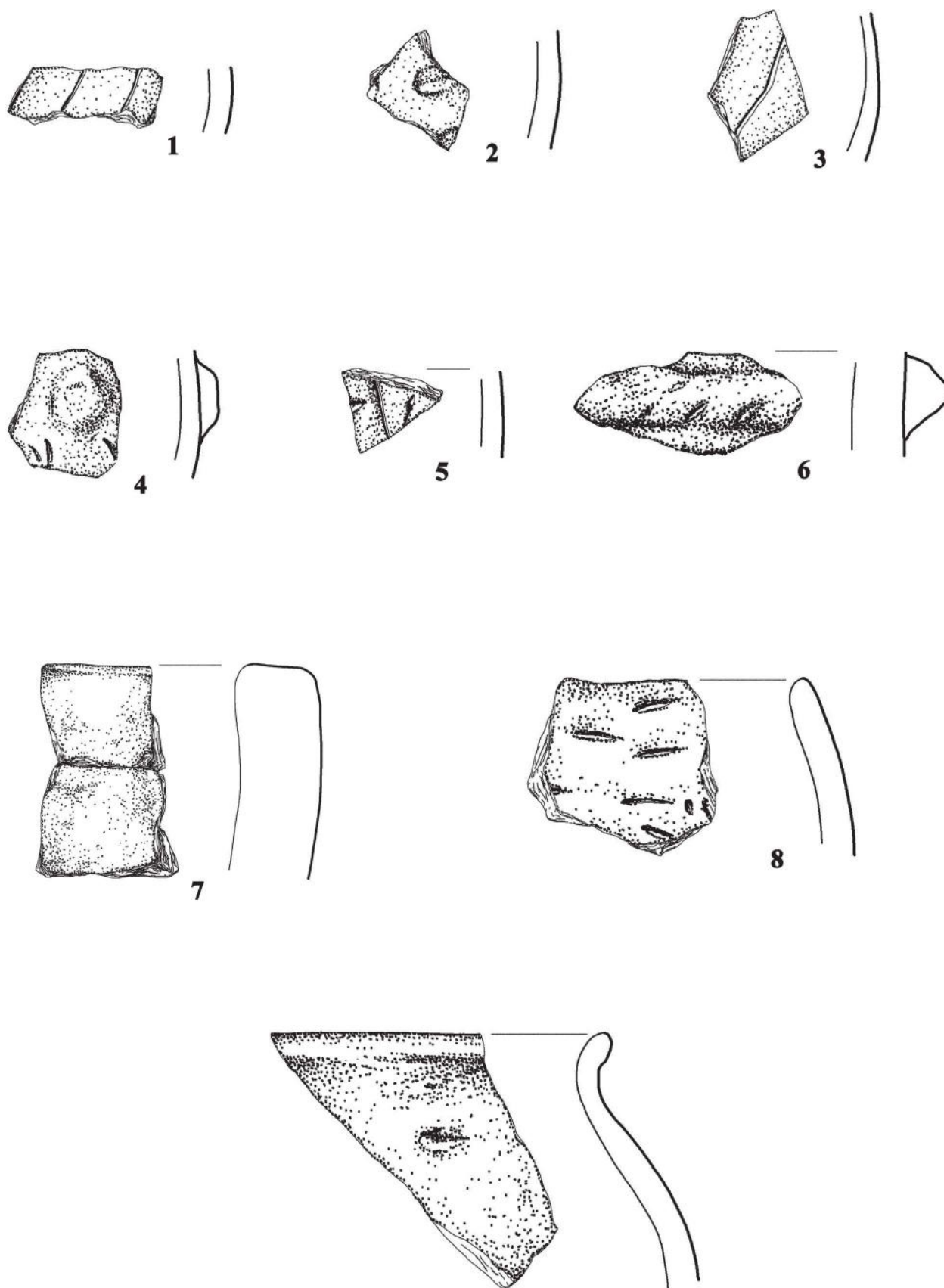
Joanna Wicha

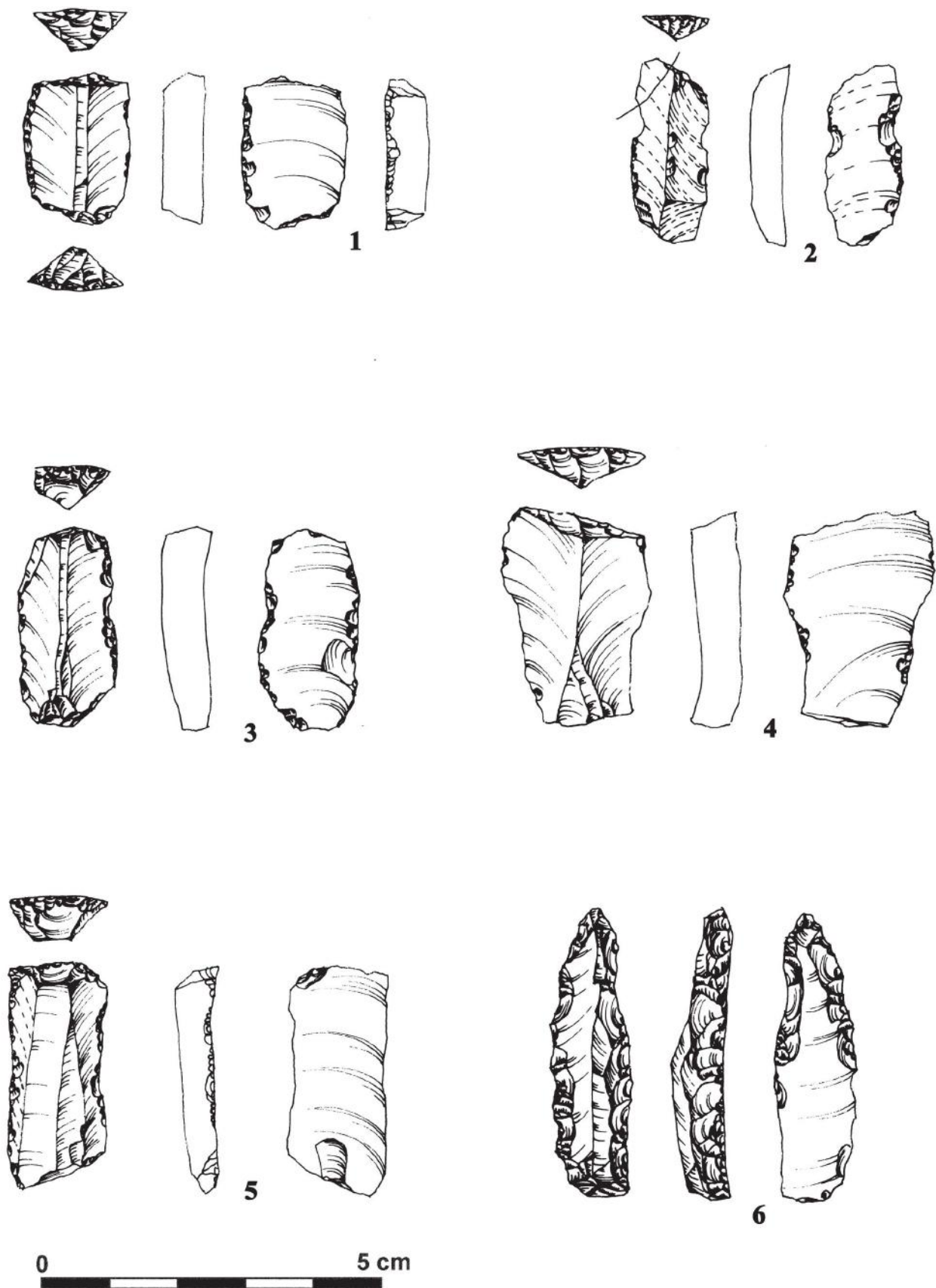
Ryc. 4. Wybór ceramiki KCWR. 1-8: Wietrzychowice, st. 11; 9: Pasięka, st. 29; 10, 11: Pawłówek, st. 1

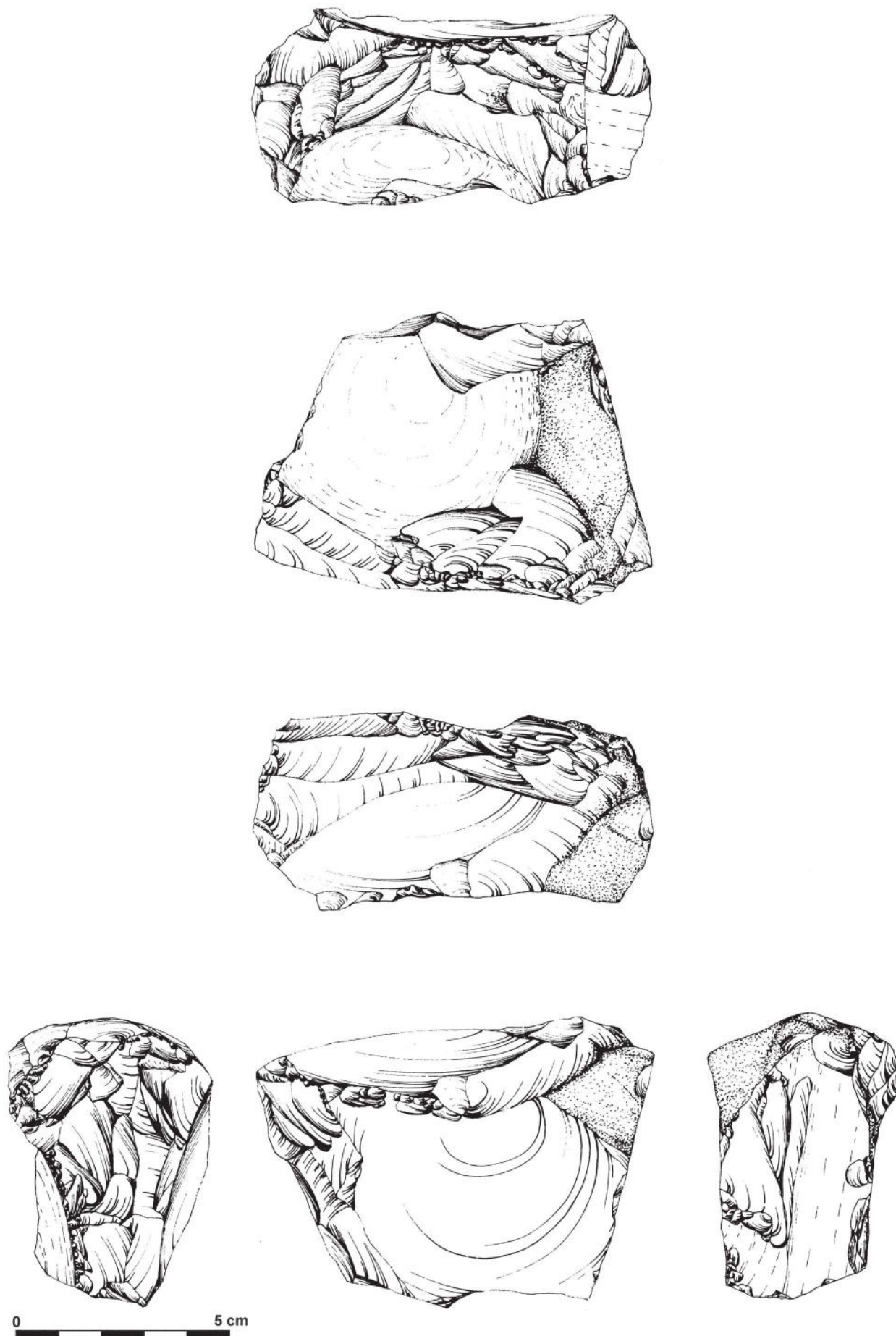
Ryc. 5. Wybór ceramiki KCWR. 1-3: Osiecz Wielki, st. 13; 4-6: Osiecz Wielki, st. 9; 7- 11: Osiecz Wielki, st. 33

Ryc. 6. Wybór ceramiki KCWR. 1-3: Grochowiska, st. 25; 4: Grochowiska, st. 16;
5, 6: Świętosławice, st. 3 i 4; 7: Długie, st. 5; 8, 9: Wólka Komorowska, st. 5

Ryc. 7. Wybór materiałów krzemiennych. 1: Wietrzychowice, st. 11; 2: Wietrzychowice, st. 12;
 3: Osiecz Wielki, st. 33; 4: Osiecz Wielki, st. 13; 5: Grochowiska, st. 25; 6: Długie, st. 5.
 1, 4: krzemień czekoladowy; 2: krzemień importowany nieokreślony; 3: krzemień bałtycki; 5, 6: krzemień jurajski.

Ryc. 8. Osiecz Wielki, st. 38, rdzeń z krzemienia czekoladowego